

Kaasava alushariduse keskkonna enesehindamise mudel

Pärje Ülavere
Haridus- ja Teadusministeerium,
välishindamisosakonna ekspert

Piirkondlikud alushariduse teabepäevad 2019

Euroopa Kaasava Hariduse Agentuur

- Agentuuri visioon kaasavast haridussüsteemist on tagada, et kõikidele lastele (igas vanuses) võimaldatakse kvaliteetne haridus kohalikus kogukonnas koos sõprade ja eakaaslastega.

(Agency Position on Inclusive Education Systems, 2015, p.1)

- “Laste õiguste konventsioon” -Lapsel on õigus arengule.

<https://www.european-agency.org/projects/iece>

Kaasava hariduse põhimõtte tuleneb inimõigustest

<http://humanrights.ee/inimoigused/>

Võrdse kohtlemise põhimõtte tähendab, et inimesi ei diskrimineerita tunnuse alusel, mis talle on omistatud. Võrdse kohtlemise seaduses välja toodud kaheksa erinevat tunnust:

- rahvus (etniline kuuluvus)
- rass
- nahavärvus
- usutunnistus või veendumus
- vanus
- puue
- seksuaalne sättumus
- Lisaks on eraldi tunnusena toodud välja sugu, mille alusel on samuti diskrimineerimine keelatud ja seda reguleerib soolise võrdõiguslikkuse seadus.

UNESCO definitsioon kaasavast haridusest

Kaasav haridus on pidev protsess, mille eesmärgiks on pakkuda kvaliteetset haridust kõigile, austades mitmekesisust ning erinevaid vajadusi ja võimeid, rõhutades individuaalset eripära ning seda, et õppimine vastaks õppijate ja kogukonna ootustele, diskrimineerimise kõik vormid elimineeritakse.

(UNESCO IBE, 2008, p.18).

Kõik lapsed tuleb kaasata haridusse

- Kaasava Hariduse Agentuuri alushariduse projekti (2015-2017) peamiseks eesmärgiks oli analüüsida tunnuseid, mis iseloomustavad kaasavat kvaliteetset alusharidust.
- Anda ülevaade, milliste erivajadustega lapsed on haridusasutustes.
- Jagada Euroopas parimaid kogemusi, kus võrdselt on kaasatud kõik kohaliku kogukonna lapsed ning kõigile on pakutud parimad võimalused osaleda õppe- ja kasvatusprotsessis.
- Projekti tulemusena valmis kaasava alushariduse keskkonna enesehindamise mudel (refleksioonivahend)

Euroopa Kaasava Hariduse Agentuur peab oluliseks järgmist

- Esikohal on lapse huvid
- Koostöö lapsevanematega
- Koostöö erinevate asutuste vahel
- Koostöö kogukonnaga
- Õppekava- holistiline lähenemine
- Õpetajate professionaalsus
- www.european-agency.org

KAASAMINE, OSALEMINE JA HÕIVATUS

Kõik lapsed, kui nad osalevad alushariduslikes tegevustes, õpivad ja arenevad, kogedes stimuleerivaid ning väljakutseid esitavaid võimalusi sotsiaalses- ja füüsilises õpikeskkonnas.

Refleksioonivahend keskendub kaasava alushariduskeskkonna võimaluste suurendamisele, et kõigi laste **osamine** oleks tagatud.

<https://www.europeanagency.org/resources/publications/inclusive-early-childhood-education-environment-self-reflection-tool>

Enesehindamise vahend koosneb kaheksast küsimuste plokist, mis käsitlevad järgmisi kaasamise aspekte:

1. Keskkonna üldine sõbralikkus
2. Sotsiaalse keskkonna kaasavus
3. Lapsekeskne lähenemine
4. Lapse vajadusi arvestav füüsiline keskkond
5. Materjalide kättesaadavus kõikidele lastele
6. Kõikidele tagatud suhtlemisvõimalused
7. Kaasav õpetamise ja õppimise keskkond
8. Peresõbralik keskkond.

<https://www.europeanagency.org/resources/publications/inclusive-early-childhood-education-environment-self-reflection-tool>

KUIDAS REFLEKSIOONIKÜSIMUSI KASUTADA?

- Refleksioonivahendi küsimused annavad ülevaate keskkonna kaasavusest, võttes fookusesse keskkonna sotsiaal-, õppe- ja füüsilisi aspekte.
- Vahend on ette nähtud paindlikuks kasutamiseks kasutaja, keskkonna ja asutuse vajaduste kohaselt. Keskenduda võib kõikidele aspektidele või ainult mõnele neist. Samuti võib lisada enda küsimusi.
- Küsimused võivad iseenesest olla parendamise juhiseks erinevatele huvigruppidele (individueaalselt või grupis): spetsialistidele ja personalile, juhtidele, lapsevanematele ning lastele ja õpetaja baaskoolituses ning pidevas tööalases enesearendamises.

<https://www.europeanagency.org/resources/publications/inclusive-early-childhood-education-environment-self-reflection-tool>

1. Keskkonna üldine sõbralikkus

- Kas kõik lapsed ja nende vanemad tunnevad end oodatuna?
- Mis on need tegurid, mis muudavad keskkonna hoolivaks, mugavaks ja meeldivaks kohaks lastele ja personalile?
- Kuidas edendavad keskkonna juhid koostöötajalist ja kaasavat kultuuri?
- Kuidas keskkond peegeldab ja väärtustab kohaliku kogukonna mitmekesisust?
- Kuidas soodustatakse lastel eakaaslaste gruppi kuuluvuse tunde teket?
- Kas arvate, et mõni laps võib tunda end kõrvalejäetuna?
- Mida sooviksite muuta?

2. Sotsiaalse keskkonna kaasavus

- Kas personal loob suhte iga lapsega?
- Kuidas on soodustatud kõikide laste võimalust eakaaslastega suhelda ja mängida?
- Kuidas on soodustatud kõikide laste võimalust osaleda grupitegevustes?
- Kuidas kutsutakse lapsi üles austama eakaaslaste grupi erinevusi?
- Kuidas toetate laste positiivsete käitumismustrite teket?
- Millisel viisil saavad lapsed konflikte lahendada?
- Mida sooviksite muuta?

3. Lapsekeskne lähenemine

- Kas õppetegevus põhineb laste huvidel ja eelistustel?
- Kas reageerite kõikide laste küsimustele?
- Kas kõik lapsed osalevad neile oluliste lahenduste leidmises?
- Kas tegevuste vahelist üleminekut on hõlbustatud kõikide laste puhul?
- Kas lastele on igal ajal kättesaadav isikustatud õppetugi (inimeste ja muude ressursside näol)?
- Kas õpetajad pääsevad igal ajal ligi täiendavale ja/või välisele toele?
- Mida sooviksite muuta?

4. Lapse vajadusi arvestav füüsiline keskkond

- Kas keskkond (siseruumides ja väljas) on ligipääsetav kõikidele lastele?
- Kas on võimaldatud kõikide laste osalemine?
- Millisel määral on keskkond lastele ohutu ja tervislik?
- Kas mööbel ja vahendid on sobilikud kõikidele lastele?
- Kuidas te võimaldate kõikidel lastel osaleda keskkonnavälistes tegevustes (nt ekskursioonidel, külastustel, spordiüritustel jne)?
- Mida sooviksite muuta?

5. Materjalide kättesaadavus kõikidele lastele

- Kas mänguasjad ja materjalid on huvitavad, kergesti kättesaadavad ja kaasahaaravad kõikide laste jaoks?
- Kas mänguasju ja materjale kasutatakse laste algatusvõime, sõltumatuse, avastamisvõime ja loomingulisuse proovilepanekuks?
- Kas materjale kasutatakse suhtluse, keele, kirjaoskuse, matemaatiliste ja teaduslike tarkuste edendamiseks?
- Kas te kasutate kohandatud materjali, mis soodustab kõikide laste õpet ja mängimist?
- Kas mänguasjad ja materjalid peegeldavad kultuurilist mitmekesisust?
- Kas te kutsute lapsi üles eakaaslastega mängima ning mänguasju ja materjale jagama?

6. Kõikidele tagatud suhtlemisvõimalused

- Kas keskkond võimaldab kõikidel lastel suhelda ja keelt kasutada?
- Millisel määral keskendub õppetegevus laste keelel ja põhjendamisoskusele?
- Kas kõik lapsed saavad jagada vestlustes eakaaslastega oma mõtteid, emotsioone ja muresid?
- Kuidas te võimaldate erineva emakeelega lastel ennast väljendada ja olla mõistetud eakaaslaste ja personali poolt?
- Kas te kasutate erinevaid viise kõikide laste suhtluse soodustamiseks (nt pilte, graafilisi märke, viipekeelt, Braille' ja muud tehnoloogiat)?

7. Kaasav õpetamise ja õppimise keskkond

- Kas kõik lapsed võtavad osa regulaarsetest õppetegevusest?
- Kas keskkonnas on kõrged ootused kõikide laste suhtes?
- Kuidas te tunnustate kõikide laste püüdlusi ja saavutusi?
- Kuidas te rakendate mitmekesisust ning laste isiklikke tugevusi ja ressursse õppetegevuses?
- Kuidas te vaatlete ja jälgite laste hõivatust ja õpet ning märkate toe vajadust?
- Kas personalil on võimalused pidevaks tööalaseks enesearendamiseks kaasava hariduse vallas?

8. Peresõbralik keskkond

- Kas lapsevanemad tunnevad end oodatuna ja kas neid kutsutakse osalema keskkonna tegevustes?
- Kuidas luuakse peredega usaldussuhe?
- Kas lapsevanemad on igapäevategevustest hästi teavitatud?
- Kuidas on lapsevanemaid kaasatud otsustamisse nende lapse õppimis-, arengu- ja toevajaduste üle?
- Kuidas on lapsevanemaid kaasatud nende laste hõivatuse ja õppimise plaanimisse, rakendamisse ja jälgimisse?

Euroopa kaasava hariduse agentuuri töögrupiga Portugalis. Osalejate poolt toodi välja järgmist

- Lasteasutuses on peamiseks ühised väärtused ning jagatud eestvedamine ja vastutus;
- Tähtis on ühtne arusaam kaasavast haridusest ning ühine visioon;
- Tähtsustatakse kõikide huvigruppide koostööd ning entusiasmi muudatuste elluviimisel;
- **Väga oluline on sõbralik ja positiivne õhkkond lasteasutuses**, kus õpetajad arvestavad laste arvamusega, juhtkond arvestab õpetajate ja teiste töötajate arvamusega ning tegutsetakse ühtse meeskonnana;
- Õppekava puhul räägitakse holistilisest lähenemisest ning võtmesõnaks on õpetajate professionaalsus;
- Juhi roll on väga oluline (väärtuspõhine juhtimine).

Veel mõtteid Portugalist

- Otsustati: "Suhtumist tuleb muuta!"
- Õpetajad: "Me armastame kõiki lapsi!"
- Lasteaias ja koolis on väga positiivne õhkkond (see on tunda);
- Kõik lapsed on kaasatud, sõltumata nende sotsiaalsest taustast, erivajadusest, keelelisest või kultuurilisest erinevusest;
- Lapsevanemad on kaasatud; kogu kollektiiv on kaasatud;
- Kooli missiooniks on akadeemilise edukuse kõrval **õnnelikud lapsed**, kes järgivad sotsiaalseid, kultuurilisi ja moraalseid väärtusi;

Mis on tänapäeval alushariduses oluline?

- Kaasamine
- Õnnelikkus
- Rahulolu/heaolu
- Õppimine toimub läbi heade suhete
- Mängul põhinev õppimine
- Sõbralik ja toetav õhkkond
- Suhtlemisoskus, koostööoskus
- Probleemilahendamise oskus
- Toimetulek negatiivsete emotsioonidega
- Õppima õppimine

Täna kuulamast!

parje.ylavere@hm.ee